

KÖNYVTÁRI LEVELEZŐ / LAP

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hír- és levelezőlapja

Nyelvek európai napja, 2009. szeptember 25.

Tartalom

Műhely

Horror a gyermekirodalomban (<i>Budavári Klára</i>)	3
---	---

Napló

Kulturális sokszínűség a gyakorlatban (<i>Fülöp Ágnes</i>)	8
Köszöntés a Füzeki-díj átadásán (<i>Havas Katalin</i>)	13
Eger mai csillagai (<i>Gerber György</i>)	15
Kutatók éjszakája az Egyetemi Könyvtárban (<i>Máté János</i>)	18
Könyvtári nap az ELTE-n (<i>Habók Lilla</i>)	20
„Íratkozz egy helyen!” (<i>Nemes László</i>)	20
Masters of Library and Information Science (<i>Nemes László</i>)	24

Közhírré tételik

Nyári finomságok. Játszóteri könyvcsemege (<i>Pauer Erika</i>)	26
Nyilvános szoptatás a könyvtárban	27
Mesedobozok a könyvtárban	27
Herta Müller kapta az irodalmi Nobel-díjat	31

Szomszédoló

Erdélyi tanulmányi kirándulás (<i>Burmeister Erzsébet</i>)	28
--	----

E-könyvtár

Online adatbázisok a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárában (<i>Téchy Tünde</i>)	30
--	----

Szemle

Figyelemre méltó teljesítmény. A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár története 1952–2009 (<i>Pauer Erika</i>)	32
---	----

Tudjon róla!

A Kovács Máté Alapítvány közleménye	35
Metafora-estek az Országos Idegennyelvű Könyvtárban	35
Az írás művészete – művészi írások	35

Horror a gyermekirodalomban

◆ Budavári Klára

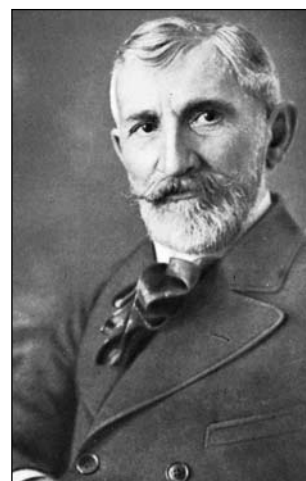
A téma megközelítését a mese jelentőségével és a gyermeki lélekre gyakorolt hatásával kezdem. Mindannyian hősök vagyunk a saját élettörténetünkben, ugyanúgy találkozunk a hétfejű sárkánnyal, akivel meg kell küzdenünk, át kell keltnünk az Üveghegyen, megtapasztalnunk az égig érő fa poklát és mennyországát, miközben éljük földi életünket. Mindezek a saját félelmeink, gátjaink, élethelyzeteink, melyekre megoldást keresünk. A gyermek számára elsődlegesen a mesék szimbolikus nyelvén megfogalmazott üzenet járul hozzá a feloldáshoz, a feszültségek levezetéséhez, a problémák rendbetételéhez. A gyerekek hihetetlen ráérzéssel tudják kiválasztani azt a mesét, amelyik pontosan azt az élethelyzetüket képezi le, ami épp foglalkoztatja őket, amire választ várnak, vagy amiből erőt merítenek. Ahogyan azonosulni tudnak a mesehőssel, azon keresztül a saját feszültségeiket is oldják. Nem utolsósorban pedig nagyon fontos a mesélés ideje, amikor mesélő és mesehallgató csak egymásra figyel. Egyfajta teremtett világ ez az együtt töltött idő, amiben van mód megbeszélni a nehezen értelmezhető dolgokat, vagy azt is, ami megrémítheti a gyermeket.

Itt térnék rá a horrorra a mesékben.

Benedek Elek *A griffmadár* című meséjében olvasható a következő, amikor Messzelátó, Messzehalló és Hegynél nehezebb kérdezi gazdájától, hogy mit csináljanak az ördöggel: „Szól a királyfi: egy kicsit labdázatok vele, aztán harapjatok belőle. No, hát labdázatok vele, hajigálták egymásnak az ördögöt, hogy ropogott a csontja belé. Mikor aztán jól meglabdáztatták, Messzelátó harapott egyet belőle, Messzehalló is, ami megmaradt, Hegynél nehezebb hamar bekapta.”

Elhangzott 2009. október 2-án,
Az olvasó gyermek című konferencián,
a IX. Győri Szalon keretében.

Azt mondhatjuk erre, hogy igen brutális. De a gyerek, amikor ezt elképzeli, önmagával tapintatos, csak annyit használ fel belőle a maga számára, amennyire szüksége van. És máris továbblép rajta. Vagy odabújik anyuhoz, és rendben van. Ha mindezt mesefilmben látja, mert épp odaültették elé, hogy addig se legyen láb alatt, már egész más a helyzet.

Benedek Elek

Ulrike Lehmkuhl német pszichológus úgy fogalmaz, hogy a gyerekeknek van egy szörny-szükséglete. De erről a szörnyről nem lehet pontosan tudni, hogy ez ő maga-e, illetve a benne levő agresszív ösztönök, amelyeknek a kirobbanásától fél – és amit a mese segít földolgozni –, vagy pedig ez a szörny kívülről néz rá, tehát egy külső erő, ami őt fenyegeti. A sárkány, a kísértet, a félelmetes mesei szimbólumok valójában a félelemérzés levezetésének különféle módozatai.

A jó mesékben valódi tudás van. Szoktak mai szülők riadozni, ha igazi népmesék kerülnek a felolvasandók közé, azok ugyanis tele vannak rémségekkel. Az igazi mesék – a magyar népmesék többsége, vagy a Grimm-mesék például – a horrort nem oldják fel akkor sem, ha a legkisebbik fiú sok gyötrelem után diadalmaskodik. Nagy hiba a meséket megszelídíteni. Óvónő ismerősömmel beszélgettem erről, és azt mondta, hogy az óvodák tantervéből szigorúan kitiltották például a Grimm-meséket. Akkor most dugjuk a homokba a fejünket? Rakjuk a gyerekeket üvegbúra alá, válasszuk a kényelmesebb megoldást? Amiről nem beszélünk, az nincs? És ha egyszer az üvegbúra elpattan vagy kikerül alóla a gyerek, akkor vállaljuk azt a kockázatot, hogy nagyon nagy bajt okozunk? Ne rejtjük el előlük ezt a világot, hanem kézen fogva vívjunk meg a mesék sárkányával!

Egy nagy ugrással térjünk át a kamaszokra. A moly.hu – mit olvasol éppen? honlap egyik bejegyzése ezt szépen kifejezi. A bloglót Girlhunak hívják. „Legtöbb gyerek

nem sokáig hisz a tündérmesékben. Ahogy elérik a hat-hét éves kort, a sarokba vágják Hamupipókéét és a cipő fetisizmusát, a Három kismalacot és deviáns építészeti megoldásait, Piroskát meg az állatkíznő vadászokat – elfelejtik őket, aztán továbblépnek. És lehet, hogy ennek így kell lennie. Ahhoz, hogy túlélj a mai világban, el kell felejtened a meséket, a hiú ábrándokat. Az egyetlen baj az, hogy ezek nem mindig hiú ábrándok. A mesék néhány eleme talán túlságosan is valóságos, túlzottan is igazi. Lehet, hogy nincs Piroška, de az biztos, hogy van Nagy Gonosz Farkas. Nincs Hófehérke, de Gonosz Mostohából van elég. Nincsenek nevetségesen szőke kistestvérek, de gyerekeket zabáló boszorkány... az igen. Ó, igen.”

Ez a blogbejegyzés jól mutatja, hogy hiába múlt el a mesehősök kora, maradtak még bőven nyugtalanító dolgok. Ez a kor ugyanolyan meghatározó, mint a meséket hallgató gyermek korszaka. Útkeresés, a kinti és benti világ kuszasága, megmagyarázhatatlan belső feszültségek. Ebben a helyzetben is nagy segítség egy jó könyv. A jó könyv róluk, értük szól, nekik írták, az ő kérdéseiket válaszolja meg. Egyensúlyt teremt az olvasó ismerős, hétköznapi és ismeretlen, vágyott világa között, méghozzá úgy, hogy az egyensúly egyben rendet is tesz benne. A klasszikusnak számító történetek mindig is a valóság és a képzelet határán mozogtak.

Erre az egyik legjobb példát Rowling Potter-könyvei nyújtják. Pont tíz éve jelent a *Harry Potter és a bölcsék köve*. Hatásáról, az olvasásra visszazoktatásról, módszereiről már tucatnyi könyv, cikk jelent meg. Nem is tisztzem ezt részletezni. Tíz év után a mai napig is üres az a polc a könyvtárban, amely-

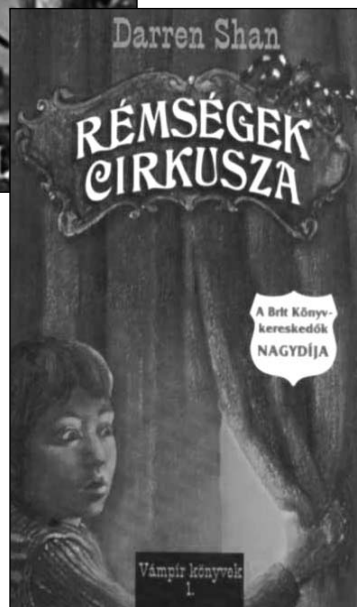
ken ezeket a könyveket tartjuk. Szinte felnőtt egy új generáció, amelyik újból elkezdte olvasni. A könyv fő mondanivalója, hogy a szuperhősök világában egy szemüveges, ún. hátrányos helyzetű fiú is lehet sikeres, és ehhez nem kell különleges képesség. Ehhez olyan elavult fogalmak életre keltése szükséges, mint a barátság, a szolidaritás, az őszinteség és a gonosz elleni ádáz küzdelem. Rowlingnak sikerült egy, a mi világunkkal párhuzamosan létező, ám mégis teljesen önálló világot létrehoznia. Itt lehetnek szörnyek, a fekete mágia képviselői, történhetnek brutális események. Választani lehet, hogy épp melyik helyen járunk.

Eme kitérő után, mely nagyon fontos volt számomra, térjünk be a gyermekkönyvtár valóságába.

Először két sorozatról beszélnek, amelyeket sokáig nem engedünk be gyerekkönyvtárunkba. A Libabőr-sorozatról és a Darren Shan-könyvekről van szó. Természetesen ez fiatal olvasóinkat nem fogta vissza, és kikölcsonnítotték a felnőttkönyvtárból. Ezek után mégis bekerültek a kamasz sarok könyvei közé. Úgy gondoltuk, hogyha

így szem előtt vannak, jobban tudjuk figyelni azt, hogy ki kölcsönzi ki őket. Ha nagyon nem értünk egyet a választással, beszélünk vele, próbáljuk kideríteni, hogy miért is szeretné elolvasni, ki ajánlotta. Legtöbbször az osztálytársak, barátok ajánlásának hatására szeretnék kikölcsönözni. Mert ha ők olvasták, és

tetszett, akkor el kell olvasni. Ez a hatás természetes ebben a korban. Nem szeretnék kilógni a sorból. Ez egyben veszélyes is. Emlékszem egy ötödikes olvasónkra, akit kiközösítettek az osztályából, mert nem volt ott hon tévéjük, és nem lehetett vele beszélgetni a sorozatokról.

A kamaszok egyértelműen keresik azt a könyvet, ami egyben életvezetési tanácsokat is ad nekik. Tizenhárom éves olvasóm azt említette nagy örömmel, hogy egy szuper könyvet olvasott nemrég. Igaz, most nem tudja megmondani, hogy mi a címe, mert úgy kapta kölcsön, és egy este végeznie kellett vele, de legközelebb megmondja. Még nagyobb lelkesedéssel mondta, hogy képzeljem el, a főszereplő lány ugyanannyi idős, mint ő, még a haja is úgy van vágva, és hasonló problémái vannak. Odahajolt hozzám, és cinkosan megkérdezte: Lehet, hogy rólam írták a könyvet? Nos ezek a nagy találatok, amikor ilyen hatást tud elérni egy könyv. Vannak olyan olvasóink, akik naplót, könyvet írnak. Ez is jó módszer, mert kiírják magukból a problémákat, vagy a kitalált szereplőkön keresztül oldják fel feszültségüket. Beszélgettem olyan lánnyal, aki vámpíros könyveket ír, és tudom azt is, hogy sajnos a családi élete romokban van.

Gyermekkönyvtáros körökben mindenestre abban megegyeztünk, hogy itt is nagy a szülői felelősség, nemcsak a meséknél. Ha jó a kapcsolat, akkor tudnak beszélni az olvasmányélményekről, a szülőt az is érdekli, hogy mit olvas a gyereke, az esetleges megakadásokat feloldják. Sajnos ebben a felgyorsult világban egyre kevesebb idő jut rájuk, és a szülők testileg-lelkileg leterheltebbek. A kamaszokra is rázuhan a mai világ erőszakossága, agresszivitása, ez még bonyolultabbá teszi az amúgy is kavargó lelki-világukat. Szinte természetes, hogy a horrorisztikus, vámpíros könyvek kerülnek érdeklődésük középpontjába.

A következő renghagyó könyvajánlásomban fogadják el szubjektív véleményem. Természetesen azokat a műveket emeltem ki, amelyek iránt nagy az érdeklődés.

Libabőr-sorozat

2000-ben indult, számtalan kötete van azóta. A sorozat címéből ítélve az olvasása közben libabőrnek kéne végigfutnia az ember hátán. Számomra igen lagymatag, pillanatok alatt felejthető, és inkább nevetésre ingerlő, mintha paródiája lenne önmagának.

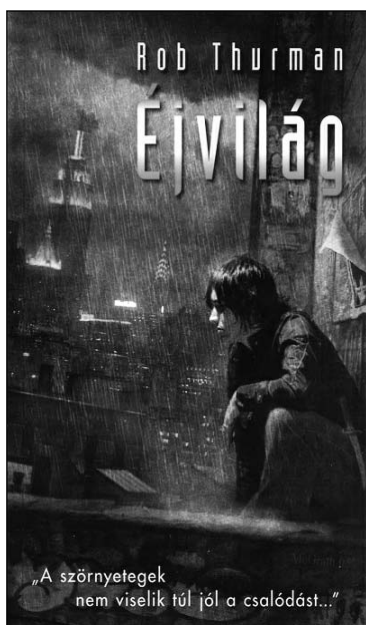
Darren Shan: Vámpírkönyvek és Démonvilág-sorozat

Rowling meghagyta a lehetőséget arra, hogy mindenki maga dönthesse, akar-e egy csodás világ részese lenni vagy sem. Darren Shan azonban úgy gondolta, hogy olvasóit egy borzalmas, minden elemében hátborzongató horrortörténetbe löki, nincs más választás. Semmi nem oldja a rémségeket. Amikor a *Rémségek cirkusza* című első részben Madam Octa, a cirkusból ellopott pók megöli Darren barátját, akkor mondtam, hogy nem, ezt nem tudom tovább olvasni.

Újabb internetes forrásra hivatkozom, az ekultura.hu honlapon szerepel *Galgóczi Tamás* könyvajánlása: „A könyvvel kapcsolatban megszívlelendőnek tartom a cirkusz szórólapján olvasható figyelmeztetést: Nyúl-szívűek ne jöjjenek! Bár egy ijesztő Grimm-mese (vagy tévéhíradó) után ez a történet annyira már nem számít borzasztónak, azért a zsengebb érdeklődők kérdezzék meg szüleiket, könyvtárosukat.” Ez utóbbi megjegyzésnek kifejezetten örültem: kérdezze meg kezelőorvosát, gyógyszerészét...

Buffy, a vámpírok réme

Buffynak különleges feladata van: meg kell tisztítania a világot a démonoktól. Buffy a Vadász. Az egyetlen lány a világon, aki képes arra, hogy legyőzze a sötétség teremtményeit és így tovább, és így tovább. A kellek megvannak, zombik és vámpírok járnak a várost, akik vért szopnak és agyakat szívnek ki. Mindezt olyan unalmasan, hogy bennem csak ásítást és néhol nevetést váltott ki – ennyire azért már nem lehet blőd... Persze Buffy segítője az iskola könyvtárosa, és az akciók megtervezésének a helyszíne a könyvtár. Lassan bevonulunk a világirodalomba.

Rob Thurman: *Éjvilág*

A mesevilágnak egy fiatal számára értelemszerűen félelmetesebbnek kell lennie, mint egy gyermek számára, hiszen túl sokat látott már a világból, és nem hisz a rózsaszín álmokban. Rob Thurman New Yorkja félelmetes és sötét. Egy kobold a Central Parkban, egy faun egy kocsikereskedésben. Vámpírok, akik megpróbálnak beilleszkedni, orvosságot és vasat fogyasztanak, trol-

lok a híd tövében, vagy kislányok, akiknek különleges képességeik vannak. Főhősei, Caliban és bátyja, Nico élete folyamatos menekülés. Az alvilági teremtmények ugyanis Calibant akarják, figyelik, követik, s terveznek vele valamit, mivelhogy Caliban nem ember. Az anyja szörnyel hált, ennek gyümölcse a fiú. Az első kevert vérű lény. Ezek-től az összetevőktől lehetne akár átlagos könyv is. Mitől jó mégis? Humora van! Néhol csípős, néhol csibészes, néhol cinikus, és ez sokat segít a pattanásig feszült idegek lenyugtatásában. Legfőbb erénye mégis a testvérek összetartozása, végtelen szeretete, és harca egymásért. Egyszerűen letehetetlen! És mint a mesékben, a végére mégis jóra fordulnak a dolgok. Azzal az írói zárszóval, amit belénk ültet, hogy szörnyek igenis vannak, és nem menekülhetünk előlük, mert ott rejtőznek bennünk. Ezt el kell fogadnunk, de lehet győzni őket, ha tudunk a létezésükről.

Margaret Mahy: *Átváltozás*

Ez a könyv Andersen-díjat kapott. Főszereplője egy tizennégy éves lány, Laura. Hároméves kisöccsét megszállja egy gonosz szellem, ami fokozatosan elszívja a kisfiú életerejét. Ahhoz, hogy megmentse őt, át kell változnia, és boszorkánnyá kell válnia. Hihetetlen dilemma, hogy meg tudja-e tenni ezt. Magát a történetet nem mondom végig, olvassák el! Nem is tudom, hogy mikor került utoljára a kezembe ilyen viszonylag egyszerű nyelvezetű, mégis szinte már-már költői szépségű leírásokkal és képekkel tarkított if-

júsági regény, amelyben a hétköznapi dolgokat és az emberi kapcsolatokat misztikummal fűszerezi a szerző. Mindezek szinte grammra kimérve egy patikamérlegen, mindenből a megfelelő mennyiség, és egybegyűrve egy fenséges illatú, csábító kinézetű sütemény kerül az ember asztalára. Részlet: „Kinn, a városban a közlekedési lámpák váltogatták a fényüket, váltakozva engedtek és tiltottak. Autók bizonytalankodtak és lódultak neki, izgatottan pöfögtek keresztül a gardendale-i útvesztőn, a labirintuson, amelyben az ember éppen olyan könnyen megtalálhatja egy tűzmadár tollát, egy üveg cipőt vagy a Minótaurusz lábnyomát, mint egy tündérmesében vagy Tükörország végtelen elágazású útjain. Kate és Chris csak táncolt, a krumpli lassan odaégett, Sorry a sötétben óvatosan a szárítóra akasztotta a fotókat, a macskája nézte, és minden ok nélkül dorombolni kezdett, Laura álmodozott, Jacko pedig mások életén csodálkozva és mulatva elaludt a nővére ölében. Békés szuszogása meg-meglebbentette a rongybabájából kilógó cérnaszálat.”

Néha az egyszerű dolgok, melyek nyugalmat árasztanak, milyen boldoggá tudják tenni az embert! Ha az utolsó bekezdés így tudja oldani a könyvön belüli szörnyűségeket, az igazán nagyszerű. Az otthon melege – vagy egy hely, ahol jó lenni –, amire mindannyian vágyunk, és még felnőttként is hiszünk benne, hogy minden rémsége mellett az élet mégis kerek egész.

Neil Gaiman: *Coraline*

A jobb sokszor rosszabb. Ez lehet a jelmondata ennek a könyvnek. A tizenkét éves Coraline családjával vidékre költözik, nem érzi igazán jól magát az új környezetben. Mindkét szülő otthon dolgozik, egész nap a számítógépe előtt ül, de vele nincs egyiknek sem ideje foglalkozni. Mikor kérdezi anyját, hogy mit csináljon, a válasz a következő: „Olvass! Videózzál! Játsszál a játékaiddal! Menj és szekírozd Spink kisasszonyt, vagy azt a rigolyás vénembert odafenn... Nekem mindegy, hogy mit csinálsz, csak ne csinálj rumlit.” Ismerős ez valahonnan, hallottunk már ilyet?

A házat felfedező útján rátalál egy titkos ajtóra. Az egy pontosan olyan házba vezet, amilyen az övék, csak annál sokkal tökélete-

sebb. Nincsenek repedező falak, és sült csirkétől az epertortáig minden van vacsorára. Az új világban egy dolog a furcsa: mindenkinek gombszeme van. A kislány átjár a titkos ajtón, de ez a szebb világ

egyszer csak lidércnyomássá változik. Itt is van apja, anyja, csak nekik is gombszemük van. Kezdeti mézesmázos viselkedésük egy idő után átsap gonoszságba. Ebben a lakásban más gyerekek is csapdába estek, és egyedül Coraline tudja őket megszabadítani.

A mai világ döbbenetes tükre ez a könyv. A végletekig elfoglalt szülők, akik nem törődnek a gyermekkel. Egy álomvilág, amit kezdetben kialakíthat egy gyerek, de később az csak rosszra fordul. Elveszíti a talajt, a valóságot, és nem tud menekülni. De ezek a szülők sajnos nem olvasnak ilyen könyveket!

Böszörményi Gyula: 9... 8... 7.

A könyv helyszíne Budapest, Böszörményi Gyula nem is keres más helyszínt a történeteknek. Egy elképzelt világ, ahol mindenkinek kötelező hordoznia egy démont, amikor betölti a tizenhatodik életévét. A főszereplő lány, Lilith ezt nem akarja, és csatlakozik a ködgruftikhoz, mert ők démontalanok. (?) Ilyen ködgruftikat mi is láthatunk magunk körül nap mint nap. Fialatok, akik fekete ruhában, bakancsban, fekete szemhéjjal, biztosítótűkkel és egyéb rémisztő kellékekkel járnak köztünk. A történet lenyűgöző gondolatmenetű, váratlan fordulatokkal, feszültséggel teli, és bővelkedik horrorisztikus elemekben. A könyv végén kiderül, hogy mindez Lilith fantáziájában játszódik le, mert egy pszichiátriai intézetben van. Vagy mégsem?

Böszörményi Gyula így nyilatkozik könyvéről: „Minél több ember él a földön, minél

zsúfoltabban szorongunk, minél inkább tönkretesszük a környezetünket, a bolygónkat, és a saját lelkünket, a világ annál komorabb lesz. A jégsapkák nem önmagukat olvasztják el, a bálnák nem egymást mészárolják le – mindezt mi tesszük! A fiatalok életét se ők maguk teszik komorrá, sokszor elviselhetlenné: a világot mi, felnőttek alakítottuk azzá a lelketlen taposómalommá, ipari és mediális húsdarálóvá, ahol sok srác másként már nem tud reagálni, mint úgy, hogy gyászba öltözik, feketére festi a szemét, körmét, és megpróbál elkülönülni tőlünk, »normális felnőttektől«. Álszentek és szemforgatók vagyunk, mikor az ilyen gyerekeket »betegnek«, »abnormálisnak« nevezük, az utcán kigúnyoljuk, csak mert ők a külsejükkel jelzik: rosszul tesszük a dolgunk, mert az anyagi javak és idióta eszmék oltárán feláldozzuk az egyszerű emberséget, szeretetet és egymásra figyelmet. Én ezt a könyvsorozatot azoknak a srácoknak írom, akik nem hajlandóak trendi izomagyak és plázacicák lenni, csak azért, mert a társadalom azokat elfogadja, de a gondolkodni képes fiatalokat megveti, mert idegesítő, ahogy felhívják a figyelmet a felnőttek idiotizmusára.”

Ezzel a mementóval zárom előadásom. Mindenkinek meg kell küzdenie a saját szörnyeivel, démonjaival, hogy ezt milyen módon teszi, az már az ő döntése. Nekünk, felnőtteknek pedig hatalmas a felelősségünk, hogy hogyan és mikor tudunk a gyermekek, fiatalok mellé állni ebben a küzdelemben. ■

Böszörményi Gyula